

รูปแบบความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการบริหาร โรงเรียนขนาดเล็ก เขตภาคเหนือตอนบน

A MODEL OF COOPERATING STATUS BETWEEN THE SMALL SIZED SCHOOLS AND THEIR COMMUNITIES IN THE UPPER NORTHERN THAILAND

ทัศนีย์ บุญมาภิ

TASNEE BOONMAPHI

สมบูรณ์ ตันยะ

SOMBOON TANYA

กรองทิพย์ นาควิเชตร

KRONTIP NAKVICHET

ศรุดา ชัยสุวรรณ

SARUDA CHAISUWAN

มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล

VONGCHAVALITKUL UNIVERSITY

จังหวัดนครราชสีมา

NAKHON RATCHASIMA

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเขตภาคเหนือตอนบน และพัฒนารูปแบบความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเขตภาคเหนือตอนบน เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างคือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและมีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนจำนวน 1,932 คน จาก 322 โรงเรียน ใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และทำการสนทนากลุ่มย่อยโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลใช้การหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเขตภาคเหนือตอนบน ด้านร่วมคิด ด้านร่วมวางแผน ด้านร่วมดำเนินการ และด้านติดตามและประเมินผลอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน สำหรับความสำเร็จของความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเกิดจากคุณลักษณะที่ดีของผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนคุณลักษณะสำคัญของชุมชน

2. รูปแบบความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเขตภาคเหนือตอนบน มีองค์ประกอบต่าง ๆ 5 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 หลักการของรูปแบบใช้หลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน หลักความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน หลักการพึ่งตนเองของโรงเรียน และหลักการพัฒนาตนเองของโรงเรียน ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางในการจัดการให้ชุมชน เข้ามาให้

ความร่วมมือกับทางโรงเรียน ในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก และเพื่อนำเสนอแนวทาง ในการนำรูปแบบความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไปใช้ในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ในเขตภาคเหนือตอนบน ส่วนที่ 3 สาระสำคัญของรูปแบบ ประกอบด้วย มิติด้านหน้าที่ทางการบริหาร ได้แก่ การวางแผนการจัดองค์การ การนำ และการควบคุม กำกับ ติดตาม ในมิติด้านภารกิจการบริหารสถานศึกษา ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคลากรและการบริหารงานทั่วไป และในมิติคุณลักษณะของผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และชุมชนที่มีอิทธิพลต่อความร่วมมือ ส่วนที่ 4 แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ โดยหน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษา และส่วนที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้บริหารสถานศึกษา และครู ส่วนชุมชน ขึ้นอยู่กับความตระหนักเห็นความสำคัญ และประโยชน์ที่ได้รับจากการให้ความร่วมมือ รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

คำสำคัญ : รูปแบบความร่วมมือ, สภาพความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก, รูปแบบความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก

ABSTRACT

This research aimed to 1) study the current cooperating status between small sized schools (SSSs) and their communities in the upper northern region of Thailand and 2) develop a model of cooperation between the SSSs and their communities. Quantitative and qualitative research was used as an integrated research. The sample consisted of 1,932 people form 322 schools that were involved in educational management. A 5-level scale questionnaire was used to collect the data. Group discussions were conducted by in-depth interviews; analyzed data using average and standard deviation. The research results revealed that:

1. The current cooperative status between the SSSs and their communities was analyzed in three aspects: 1) cooperative thought and action plan, 2) cooperative conduction and 3) cooperative monitoring and evaluating. All aspects were in moderate level. In addition, the success of the cooperation was based on the good feature of the overall management of administrators, teachers, educational personnel and the main characteristics of the community.

2. There are five components of the cooperative model. First, the principle of the model is based on the cooperation of the school's stakeholder, self-reliance and self-development. Second, objectives of the model are to present the ways of cooperation between schools and their communities. Third, the essences of the model are composed of 3 dimensions of school management, administration and features of educational officers. Fourth, a model for guideline is for school application. Finally, the school's successful condition is based on its administrators and teachers; on the other hand, the condition of the communities is based on their awareness of the importance and benefits from the cooperation, also the determining the appropriate form, the possibility and helpfulness were at the high level in all aspects.

Keywords : A model cooperating, Cooperating status between small sized schools and their communities, A model of cooperation status between the small sized schools and their communities

บทนำ

หลักการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มุ่งให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาระบบการเรียนรู้ให้องค์กรชุมชน มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (มาตรา 12) ร่วมบริหารและจัดการศึกษาโดยมีคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานที่มีอำนาจบริหารจัดการทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป (มาตรา 39) ที่กระทรวงศึกษาธิการต้องกระจายอำนาจยังสถานศึกษาโดยตรง การเป็นวิทยากรท้องถิ่น (มาตรา 57) การระดมทรัพยากรและการลงทุนทางการศึกษา(มาตรา58) เป็นแนวทางที่สถานศึกษาต้อง ดำเนินการให้สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม การให้ความร่วมมือ ของชุมชนจึงมีความสำคัญที่จะสร้างความเชื่อมั่นว่าชุมชนเป็นเจ้าของดำเนินการจัดการศึกษาโดยชุมชน เพื่อประโยชน์ของชุมชนนั้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งรับผิดชอบในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องส่งเสริม สนับสนุนให้โรงเรียนสามารถดำเนินการพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้ได้ตามมาตรฐานที่หลักสูตรกำหนด ภายใต้ การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อรองรับนโยบายการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง นอกจากนี้ ระบบการศึกษาของไทยกำลังประสบปัญหาที่ท้าทายสำคัญประการหนึ่ง คือ การเพิ่มจำนวนของโรงเรียนขนาดเล็ก และมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี เนื่องจากประชากรในวัยเรียนมีจำนวนลดลง และความนิยมของผู้ปกครองที่นิยม ส่งบุตรหลานไปเรียนในเมือง การที่มีโรงเรียนขนาดเล็กดังกล่าว ทำให้การจัดการศึกษาไม่สามารถสะท้อน คุณภาพและประสิทธิภาพได้เพียงพอ กล่าวคือ เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างไม่คุ้มค่า มีข้อจำกัด ด้านการใช้ครู หรือไม่สามารถจัดครูได้ครบชั้นและขาดแคลนสื่อเทคโนโลยีการศึกษาส่งผลให้คุณภาพการศึกษาลดลง อย่างต่อเนื่องจากการติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กของสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ผลการดำเนินงานยังไม่เป็นที่น่าพึงพอใจ โรงเรียนขนาดเล็กยังคง ใช้งบประมาณและทรัพยากรที่ไม่คุ้มค่าและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนระดับชาติยังไม่เป็นไปตามเป้าหมาย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2555, น. 1) ประกอบกับโรงเรียนขนาดเล็กมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อย่างต่อเนื่อง

จากปัญหาเกี่ยวกับสถานศึกษาขนาดเล็กดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2555, น. 1) มีนโยบายสร้างความเข้มแข็งและยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ขนาดเล็กให้สูงขึ้น ในด้านการบริหารการจัดการ การจัดการเรียนการสอน และด้านคุณภาพนักเรียนในการ พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขนาดเล็ก ซึ่งได้ให้แนวทางในการออกแบบว่าจะต้องมุ่งประโยชน์ สูงสุดต่อผู้เรียน ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ เกิดทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ หลากหลาย สามารถนำวิธีการเรียนไปใช้ในชีวิตจริงได้ มุ่งให้ผู้เกี่ยวข้องทุกคนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เพื่อพัฒนา ผู้เรียนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตลอดวัยเรียน ตลอดจนจะต้องสอดคล้องและสนองความต้องการ ของชุมชน ท้องถิ่น จากสภาพปัญหาและความเป็นมาของโรงเรียนขนาดเล็กดังกล่าว นั้น จึงนำมาสู่ข้อกำหนด ที่เกี่ยวกับการให้ความร่วมมือในการบริหารโรงเรียน ที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนได้เข้ามา ให้ความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษาของประเทศที่ผ่านมาพบว่า ประชาชนหรือองค์กรท้องถิ่น เข้ามาให้ความ ร่วมมือในการบริหารการศึกษาน้อย (ชัยนาท อุ้นแก้ว, 2550; กิตติ กรทอง, 2552) นอกจากนี้ สุระพี อาคมคง (2550) ได้ทำการศึกษา พบว่า ความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐานในเขตภาคเหนือตอนล่าง โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางซึ่งให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษา

ในด้านการสนับสนุนทรัพยากร ทางการศึกษามากกว่าการให้ความร่วมมือในการวางแผนการศึกษา และการติดตามการประเมินผลการศึกษา นอกจากนี้ บทสรุปในเวทีวิเคราะห์ปัญหาของโรงเรียนขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบน ซึ่งมีตัวแทนครู ตัวแทนผู้บริหาร ตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตัวแทนชาวบ้านในชุมชน รวมทั้งตัวแทนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้สรุปให้เห็นถึงปัญหาความร่วมมือของชุมชนว่า ประสิทธิภาพการศึกษาไม่สอดคล้องกับวิถีท้องถิ่น และขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน นโยบายของรัฐได้มองข้ามการมีส่วนร่วมของชุมชน และชุมชนเองก็มีปัญหาจากตัวชุมชนในการให้ความร่วมมือเปลี่ยนไป โดยหวังพึ่งแต่คนอื่น มีการพึ่งตนเองน้อยลง (ประชาไท, 2553)

จากข้อมูลข้างต้น จึงกล่าวได้ว่า แนวโน้มจะมีโรงเรียนขนาดเล็กเพิ่มขึ้น และคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กเกิดจากการขาดแคลนทรัพยากร ขาดแคลนครู และขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นปัญหาดังกล่าวนี้นำไปสู่ผลกระทบต่อการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กที่ต้องพึ่งพาทรัพยากร แหล่งเรียนรู้จากชุมชนค่อนข้างมาก ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษารูปแบบความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เขตภาคเหนือตอนบน เพื่อให้สถานศึกษาขนาดเล็กได้นำรูปแบบความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการบริหารโรงเรียนไปใช้ให้เกิดคุณภาพต่อไปได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเขตภาคเหนือตอนบน
2. เพื่อพัฒนารูปแบบความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเขตภาคเหนือตอนบน

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ได้รูปแบบความร่วมมือเพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพื่อการบริหารโรงเรียนให้เกิดคุณภาพ
2. โรงเรียนขนาดเล็กได้นำรูปแบบไปใช้ เพื่อสนองตอบต่อความต้องการของสังคมและชุมชนที่สถานศึกษาดังอยู่อย่างแท้จริง
3. โรงเรียนขนาดเล็กนำไปปรับใช้เพื่อพัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนขนาดเล็กสมบูรณ์แบบและมีความเข้มแข็งเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกยุบ
4. หน่วยงานที่เป็นผู้กำหนดนโยบายระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับชาติ นำไปเป็นฐานข้อมูลเพื่อกำหนดนโยบายพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม
5. โรงเรียนและประชาชนทั่วไปที่สนใจ นำไปใช้ในการพัฒนาการศึกษาที่ตนเองรับผิดชอบ เช่น โรงเรียนเอกชนและโรงเรียนในมูลนิธิต่าง ๆ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธีวิจัยเชิงปริมาณและวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอน 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เขตภาคเหนือตอนบน

1. การศึกษาสภาพความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เขตภาคเหนือตอนบน โดยวิธีวิจัยเชิงปริมาณ จากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและมีส่วนได้ส่วนเสียกับผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนจำนวน 1,932 คน จาก 322 โรงเรียน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน ครูผู้สอนที่ไม่ได้เป็นคณะกรรมการสถานศึกษา กรรมการสถานศึกษาที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ปกครองนักเรียนที่ไม่ใช่คณะกรรมการสถานศึกษา สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำชุมชนที่ไม่ได้เป็นคณะกรรมการสถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสอบถามสภาพความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ระหว่าง 0.60-1.00 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) มีค่าเท่ากับ 0.85 โดยการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ขั้นตอนนี้ได้สภาพความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเขตภาคเหนือตอนบน และโรงเรียน 8 โรงเรียนที่มีสภาพความร่วมมือสูงสุดในแต่ละจังหวัด

2. การศึกษาสภาพความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เขตภาคเหนือตอนบน 8 โรงเรียน โดยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการสนทนากลุ่มย่อย และสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา และมีส่วนได้ส่วนเสียกับผลการศึกษาของโรงเรียน ถึงสภาพความร่วมมือของชุมชนในการบริหารงานตามภารกิจ 4 งาน ตามกรอบความร่วมมือ 4 ด้าน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการบริหารงานโรงเรียนขนาดเล็ก เขตภาคเหนือตอนบน

1. สร้างรูปแบบความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเขตภาคเหนือตอนบน ได้ดำเนินการโดยนำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม การสนทนากลุ่มย่อย การสังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึกมาใช้ในการยกร่างรูปแบบความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในการบริหารงานโรงเรียนขนาดเล็กเขตภาคเหนือตอนบน (ร่างรูปแบบ 1) ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้ส่วนที่ 1 หลักการของรูปแบบ ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ส่วนที่ 3 สารสำคัญของรูปแบบ ส่วนที่ 4 แนวทางการนำรูปแบบไปใช้และส่วนที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ แล้วนำร่างรูปแบบมาให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 8 คนทำการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยปรับร่างรูปแบบตามข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิได้ร่างรูปแบบความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในการบริหารงานโรงเรียนขนาดเล็กเขตภาคเหนือตอนบนที่ปรับปรุง (ร่างรูปแบบ 2)

2. ประเมินความเหมาะสมของร่างรูปแบบความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเขตภาคเหนือตอนบน (ร่างรูปแบบ 2) ดำเนินการโดยการจัดกลุ่มสนทนา (Focus group discussion) ซึ่งมีผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 คน และใช้แบบประเมิน แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เกณฑ์การยอมรับความเหมาะสมในการวิจัยครั้งนี้ คือ 3.50 ขึ้นไปถือว่าผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่ารูปแบบที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสม หากข้อใดมีผลการประเมินต่ำกว่า 3.50 ผู้วิจัยต้องนำไปปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

3. การตรวจสอบความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเขตภาคเหนือตอนบน ให้กลุ่มผู้ปฏิบัติจริง 3 กลุ่มคือ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ผู้ปกครองนักเรียนหรือคณะกรรมการการศึกษาของโรงเรียน หรือสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือผู้นำชุมชนซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 120 คน จาก 40 โรงเรียน โรงเรียนละ 3 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เกณฑ์การยอมรับความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ในการวิจัยครั้งนี้ คือ 3.50 ขึ้นไปถือว่าผู้ปฏิบัติจริงมีความเห็นว่ารูปแบบที่สร้างขึ้นมีความเป็นไปได้และเป็นประโยชน์หากข้อใดมีผลการประเมินต่ำกว่า 3.50 ผู้วิจัยต้องนำไปปรับปรุงต่อไป

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ศึกษาสภาพความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเขตภาคเหนือตอนบน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.39$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย ดังนี้ ด้านร่วมคิด ($\bar{X} = 3.43$) ด้านร่วมวางแผน ($\bar{X} = 3.39$) ด้านร่วมดำเนินการ ($\bar{X} = 3.37$) ด้านร่วมติดตามผลและประเมินผล ($\bar{X} = 3.34$) นอกจากนี้ความสำเร็จของความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนขนาดเล็ก เกิดจากคุณลักษณะที่ดีในภาพรวมของผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนลักษณะสำคัญของชุมชน คุณลักษณะที่ดีของผู้บริหาร ประกอบด้วย มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีภาวะผู้นำ มีจิตสาธารณะและมีความเสียสละ เป็นหัวหน้าทีม มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คุณลักษณะของครูประกอบด้วยมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีจิตวิญญาณความเป็นครู จัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามบริบทของโรงเรียน สร้างเสริมให้ผู้เรียนเป็นคนมีวินัย และใฝ่เรียนรู้และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และลักษณะของชุมชนที่มีอิทธิพลต่อความร่วมมือประกอบด้วยมีจิตอาสา มีจิตสาธารณะ มีความเสียสละ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความเป็นกัลยาณมิตร มีความสามัคคี มีสำนึกรับผิดชอบร่วมกัน มีสำนึกความเป็นเจ้าของร่วมกัน และมีสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น/ไทย

ตอนที่ 2 รูปแบบความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเขตภาคเหนือตอนบน ได้ยกร่างโดยผู้วิจัย ซึ่งอาศัยข้อมูลที่ได้จากการวิจัยตอนที่ 1 แล้วตรวจสอบ ทำการประเมินความเหมาะสมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ผลการประเมินพบว่า ในภาพรวมมีระดับความเหมาะสมมากที่สุด ในการประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ พบว่าในภาพรวมมีความเป็นไปได้ และมีความเป็นประโยชน์มากที่สุด ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอรูปแบบความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเขตภาคเหนือตอนบน ดังนี้

ส่วนที่ 1 หลักการของรูปแบบ คือ หลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน หลักความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน หลักการพึ่งตนเองของโรงเรียน และหลักการพัฒนาตนเองของโรงเรียน

ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ คือ เพื่อนำเสนอแนวทางในการจัดการให้ชุมชน เข้ามาให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน ในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก และเพื่อนำเสนอแนวทางในการนำรูปแบบความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไปใช้ในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนบน

ส่วนที่ 3 สารสำคัญของรูปแบบ คือ องค์ประกอบในการบริหารโรงเรียนและความร่วมมือของชุมชน รูปแบบความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเขตภาคเหนือตอนบน ได้อาศัยความร่วมมือจากชุมชนในการบริหารสถานศึกษาตามภารกิจหลัก 4 งาน คือ งานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคลากร และงานบริหารทั่วไป ดังนี้ 1) การให้ความร่วมมือในการบริหารงานวิชาการ มีกรอบงานวิชาการของโรงเรียนมี 7 งานย่อย ประกอบด้วย (1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (2) การจัดการเรียนการสอน (3) การวัด ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน (4) พัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (5) การนิเทศ ติดตาม ตรวจสอบ และ ทบทวนคุณภาพการศึกษา (6) การพัฒนาสื่อ การใช้สื่อ และการใช้เทคโนโลยี และ (7) การจัดระบบและการ ดำเนินการตามระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 2) การให้ความร่วมมือในการบริหารงานงบประมาณ กรอบงานงบประมาณมี 4 งานย่อย ประกอบด้วย (1) การจัดทำแผนงบประมาณและวิธีการในการจัดทำแผน ปฏิบัติการใช้จ่ายเงิน (2) การตรวจสอบ ติดตาม และรายงานการใช้งบประมาณ (3) การจัดทำโครงการ หรือ กิจกรรมในการใช้ทรัพยากรเพื่อการศึกษา และ (4) ออกกฎระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ และแนวทางการปฏิบัติ เกี่ยวกับการบริหารการเงิน และการหารายได้ของสถานศึกษา 3) การให้ความร่วมมือในการบริหารงานบุคคล กรอบการบริหารงานบุคคล มี 5 งานย่อย ประกอบด้วย (1) การวางแผนอัตรากำลัง (2) การสรรหาและบรรจุ แต่งตั้ง (3) การประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในโรงเรียน (4) การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และ (5) วินัยข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา 4) การให้ความร่วมมือในการบริหารงานบริหารทั่วไป กรอบงานบริหารทั่วไป มี 7 งานย่อย ประกอบด้วย (1) การจัดทำนโยบายและแผนพัฒนาการจัดการศึกษา (2) การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม (3) จัดทำสำมะโนนักเรียนและการรับนักเรียน (4) จัดทำโครงการ สถานศึกษา (5) ส่งเสริม สนับสนุน และประสานงาน การจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา (6) ประสานราชการกับเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานอื่น และ (7) ระดม ทรัพยากรเพื่อการศึกษาและการดูแลบำรุงรักษา

ทั้งนี้การบริหารสถานศึกษา 4 งานนี้ ได้ใช้หน้าที่ทางการบริหาร POLC ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling) โดยอาศัยความร่วมมือจากชุมชน 4 ด้าน คือด้านร่วมคิด ด้านร่วมวางแผน ด้านร่วมดำเนินการ และด้านร่วมติดตาม และประเมินผล ในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เขตภาคเหนือตอนบน เพื่อให้ผ่านตัวชี้วัดตามมาตรฐาน สถานศึกษา มีองค์ประกอบในการบริหารและความร่วมมือ โดยมีสาระสำคัญตามหลักการบริหาร ดังนี้ 1) การวางแผน (Planning) ชุมชนได้ร่วมคิดแก้ปัญหาและพัฒนาสถานศึกษา โดยการร่วมจัดทำ SWOT Analysis ร่วมกำหนดมาตรฐานสถานศึกษาได้ร่วมวางแผน โดยร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ กำหนดกลยุทธ์ เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ โครงการ/กิจกรรม เพื่อบรรจุไว้ในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาระยะ 3-5 ปี และในแผน ปฏิบัติการประจำปี เพื่อพัฒนาคุณภาพให้ได้ตามมาตรฐานสถานศึกษา 2) การจัดองค์การ (Organizing) จัดโครงสร้างของงานตามภารกิจ 4 งาน วางตัวบุคคลและมอบหมายงานให้บุคลากรในสถานศึกษาปฏิบัติหน้าที่ ตามความเหมาะสม และตามความสามารถของบุคคล จัดหา ระดมทรัพยากรจากทุกภาคส่วนมาสนับสนุน การจัดการศึกษา ระดมบุคลากรในชุมชน ร่วมดำเนินการในการจัดหา ระดมทรัพยากรจากทุกภาคส่วน มาสนับสนุนการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมดำเนินการตามแผนพัฒนาคุณภาพ การศึกษาระยะ 3-5 ปี และร่วมดำเนินการในแผนปฏิบัติการประจำปี 3) การนำ (Leading) ผู้บริหารใช้ภาวะผู้นำ จูงใจคนให้ทำงาน กระตุ้นบุคลากรในสถานศึกษาให้ทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในแผนปฏิบัติการประจำปี

และมีคุณภาพตามมาตรฐานสถานศึกษาตลอดจนสร้างมวลชนในชุมชนด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ชุมชนให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ และร่วมติดตามผลและประเมินผล โดยการสร้างชื่อเสียง สร้างนวัตกรรม สร้างเครือข่ายความร่วมมือ และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบ เพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน และ 4) การควบคุม (Controlling) เปิดโอกาสให้ชุมชนได้ร่วมนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล ร่วมตรวจสอบคุณภาพการศึกษาให้ได้ตามมาตรฐานสถานศึกษา (คุณภาพสถานศึกษา คุณภาพครู และคุณภาพนักเรียน) นำผลการตรวจสอบคุณภาพตามมาตรฐานสถานศึกษามาปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาในปีการศึกษาต่อไปอย่างต่อเนื่อง

คุณลักษณะของผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษาและชุมชนที่มีอิทธิพลต่อความร่วมมือของชุมชน ในการส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือหรือไม่ มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้บุคลากรในโรงเรียนแบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้บริหาร และกลุ่มครูผู้สอนและบุคลากรในโรงเรียนซึ่งคุณลักษณะสำคัญที่ดี ดังนี้ 1) คุณลักษณะของผู้บริหาร มี 5 คุณลักษณะ คือ (1) มนุษยสัมพันธ์ดี (2) ภาวะผู้นำ (3) จิตสาธารณะ และเสียสละ (4) เป็นหัวหน้าทีม และ (5) คิดริเริ่มสร้างสรรค์ 2) คุณลักษณะของครูและบุคลากรทางการศึกษามี 5 คุณลักษณะ คือ (1) มนุษยสัมพันธ์ดี (2) จิตวิญญาณความเป็นครู (3) จัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามบริบทของโรงเรียน (4) สร้างเสริมให้ผู้เรียนเป็นคนมีวินัย และใฝ่เรียนรู้ และ (5) คิดริเริ่มสร้างสรรค์ และ 3) คุณลักษณะสำคัญของชุมชนที่มีอิทธิพลต่อการให้ความร่วมมือ การเข้าไปมีส่วนร่วมให้ความร่วมมือกับโรงเรียนจนประสบความสำเร็จ ได้รับรางวัลยกย่องชมเชยสาขา ประเภทและระดับต่าง ๆ เกิดจากคุณลักษณะส่วนตัวของแต่ละคนที่เป็นแรงผลักดันขับเคลื่อนให้แต่ละคนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนในเขตบริการชุมชนของตนเอง ซึ่งพบว่า คุณลักษณะที่เป็นนามธรรมมี 9 คุณลักษณะ ดังนี้ (1) จิตอาสา (2) จิตสาธารณะ (3) เสียสละ (4) มนุษยสัมพันธ์ดี (5) เป็นกัลยาณมิตร (6) สามัคคี (7) สำนึกรับผิดชอบร่วมกัน (8) สำนึกความเป็นเจ้าของร่วมกัน และ (9) สำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น/ไทย

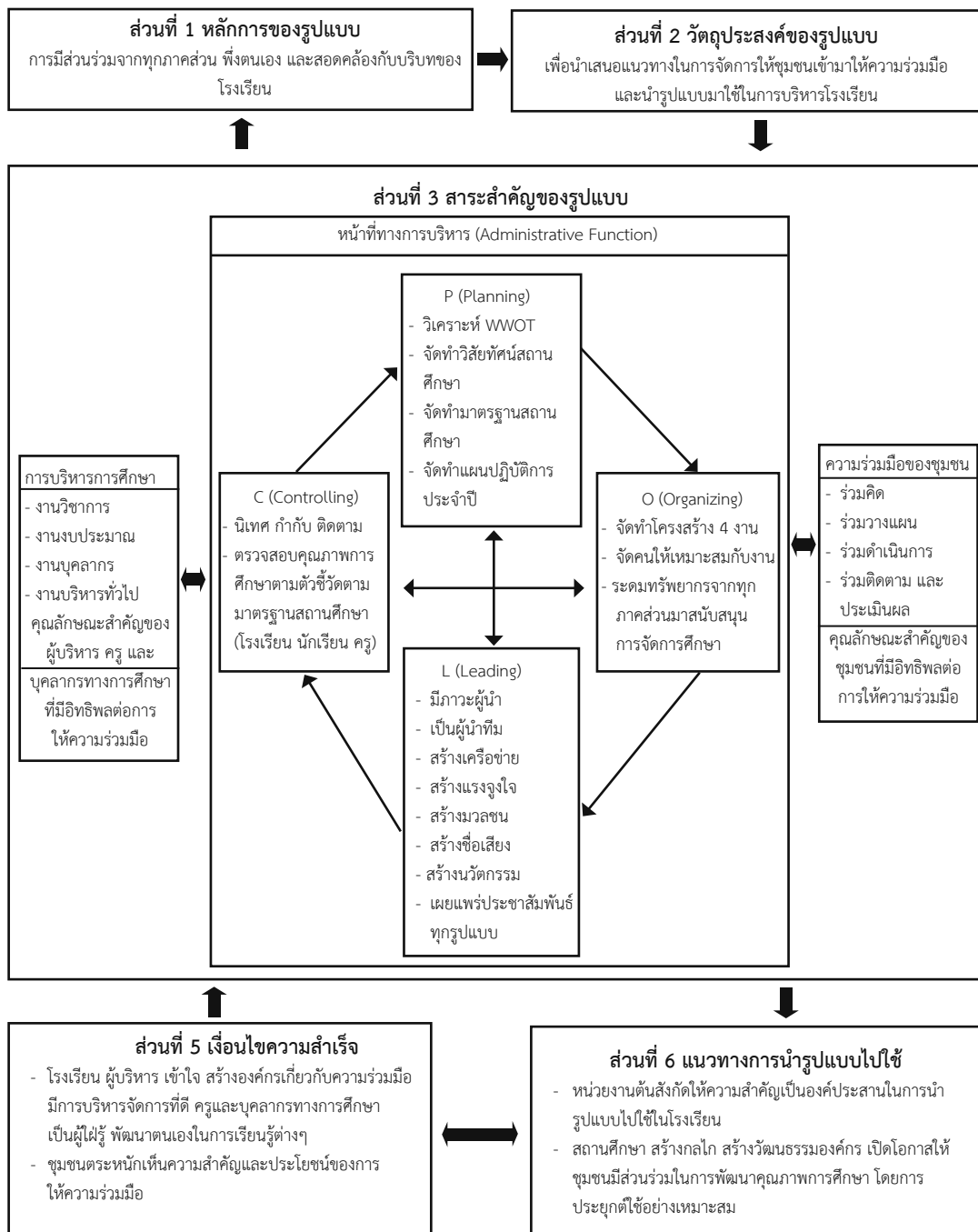
ส่วนที่ 4 แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ รูปแบบความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เขตภาคเหนือตอนบน เป็นรูปแบบเชิงโครงสร้างที่มีลักษณะเป็นรูปแบบเชิงสัมพันธ์กับเงื่อนไขและองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้ 1) ด้านการนำรูปแบบไปประยุกต์ใช้โดยหน่วยงานต้นสังกัด คือ (1) หน่วยงานทางการศึกษาด้านสังกัด ได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ต้องให้ความสำคัญ และ (2) เป็นองค์กรประสาน โดยการนำรูปแบบความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เขตภาคเหนือตอนบนไปประยุกต์ใช้ และ หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาควรส่งเสริมและสนับสนุนโดยคำนึงถึงรูปแบบความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เขตภาคเหนือตอนบน 2) ด้านการนำรูปแบบไปใช้โดยสถานศึกษา คือ (1) จัดทำวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ มาตรฐานสถานศึกษาในการให้ชุมชน และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอย่างต่อเนื่องในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาระยะ 3-5 ปี และในการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน (2) สร้างกลไก ในการสร้างแรงจูงใจ ให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ในโรงเรียน พร้อมรับความร่วมมือจากชุมชน (3) สร้างวัฒนธรรมองค์กร ให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานสถานศึกษา โดยการประยุกต์ใช้รูปแบบอย่างเหมาะสม (4) จัดทำโครงสร้างของงาน และบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาเกี่ยวกับงานด้าน

ความร่วมมือกับชุมชน หรือมีการพรรณนางาน (Job description) ที่ชัดเจน (5) เปิดโอกาสให้ชุมชนร่วมวางแผนในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่ได้รับร่วมกัน และ (6) เปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบ และประเมินคุณภาพการศึกษาตามระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษา

ส่วนที่ 5 เจื่อนไขความสำเร็จ ดังนี้ 1) สถานศึกษาต้องทำความเข้าใจกับรูปแบบการบริหารงานด้านความร่วมมือกับชุมชนให้ชัดเจน 2) สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินการพัฒนารูปแบบความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเขตภาคเหนือตอนบน 3) สถานศึกษาต้องปรับโครงสร้างองค์กรที่เกี่ยวข้องกับงานด้านความร่วมมือกับชุมชน รวมทั้งเน้นการจัดทำพรรณนางานด้านความร่วมมือกับชุมชนใหม่ 4) จัดทำแผนงาน/โครงการด้านความร่วมมือกับชุมชน แล้วนำไปกำหนดเป็นแผนปฏิบัติการของสถานศึกษาได้ตามความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา สภาพภูมิศาสตร์ และความต้องการของชุมชน 5) ผู้บริหารมีการบริหารจัดการที่ดี มีสมรรถนะความเป็นผู้นำ มีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการยกระดับการจัดการศึกษาในโรงเรียน 6) ครู บุคลากรทางการศึกษา เป็นผู้ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้ประสบการณ์ จากกระบวนการจัดการ ตลอดจนพัฒนาตนเองในการเรียนรู้ต่าง ๆ และ 7) ชุมชนตระหนักเห็นความสำคัญ และประโยชน์ที่ได้รับจากการให้ความร่วมมือ

เจื่อนไขของรูปแบบในโรงเรียนขึ้นอยู่กับผู้บริหารสถานศึกษาและครู ส่วนชุมชน ขึ้นอยู่กับความตระหนักเห็นความสำคัญ และประโยชน์ที่ได้รับจากการให้ความร่วมมือจาก 5 องค์ประกอบของรูปแบบแสดงดังภาพที่ 1

รูปแบบความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เขตภาคเหนือตอนบน

ภาพที่ 1 รูปแบบความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เขตภาคเหนือตอนบน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ สามารถอภิปรายผลในประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. สภาพความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเขตภาคเหนือตอนบน ในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ และร่วมติดตามผลและประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับ นาวิณ อรุณไพร (2550) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี ภาพรวมมีส่วนร่วมระดับปานกลาง และ สุระพี อาคมคง (2550) ที่ศึกษาสภาวะความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคเหนือตอนล่าง พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง อาจเป็นเพราะโรงเรียน และผู้ปกครองมีแนวคิดในการจัดการศึกษา ไม่ตรงกัน ขาดการปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และไม่ได้ร่วมกันแก้ไขปัญหาอย่างสม่ำเสมอ และทันทีทันใด (เจตน์สุตา ทศานนท์, 2553) ในส่วนของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็น หรือให้ข้อเสนอแนะ และปัญหาที่พบคนในชุมชนมีรายได้น้อย ไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไม่ดีเท่าที่ควร อย่างไรก็ตาม ชุมชนยังต้องการในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียน และต้องการบทบาทหน้าที่และแนวปฏิบัติในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาร่วมกัน (ชัยญา อภิบาลกุล, 2545; สิริณัฐ ปิยะมิ่ง, 2551)

จากการศึกษาสภาพ ปัจจัย เทคนิควิธีการและองค์ประกอบต่าง ๆ ต่อกระบวนการและระดับการให้ความร่วมมือของชุมชนของโรงเรียนที่ชุมชนให้ความร่วมมือสูงสุด 8 โรงเรียนใน 8 จังหวัด เขตภาคเหนือตอนบนต่อการกิจหลักของโรงเรียนที่พบว่า พฤติกรรมที่แสดงออกภารกิจด้านการบริหารด้านที่ให้ความร่วมมือมากที่สุดคือภารกิจด้านการบริหารงบประมาณให้ความร่วมมือ 3 ด้าน คือ ได้ร่วมคิด ร่วมวางแผนและร่วมดำเนินการในการจัดหาเงินด้วยวิธีที่หลากหลายจากองค์กรต่าง ๆ ส่วนอีก 3 งานนั้น ชุมชนให้ความร่วมมือทั้ง 4 ด้าน คือทั้งในด้านร่วมคิด ร่วมวางแผนร่วมดำเนินการและร่วมติดตามผลประเมินผล ในการบริหารงานทั่วไปได้ร่วมในงานอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม งานระดมทรัพยากรและดูแลบำรุงรักษา ด้านการบริหารงานวิชาการได้ร่วมให้คำแนะนำในการใช้แหล่งเรียนรู้และการติดตามผลการเรียนของนักเรียน และด้านการบริหารงานบุคลากรได้ร่วมในการจัดกิจกรรมและเข้าร่วมกิจกรรมนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธีระ รุญเจริญ (2545), นาวิณ อรุณไพร (2550) และ สุระพี อาคมคง (2550) ที่ได้ข้อค้นพบว่า การให้ความร่วมมือและเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น ได้เข้ามาร่วมในการสนับสนุนงบประมาณ แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมประเมินผลงานนักเรียนประสานหรือระดมทรัพยากร และร่วมทำในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา ส่วนในเรื่องคุณลักษณะที่ดีในภาพรวมของผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนคุณลักษณะสำคัญของชุมชน ที่มีอิทธิพลต่อการให้ความร่วมมือของชุมชนนั้น สอดคล้องกับ Brooks (1997) และ จินณวัตร ปะโคทั้ง (2549) ที่ได้ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนดีเด่นโรงเรียนกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า เงื่อนไขในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนมีข้อค้นพบที่สำคัญคือ ชุมชนต้องมีการรวมกลุ่มกันเพื่อสนับสนุนโรงเรียนให้มีการพัฒนาอยู่ในวิสัยที่เป็นไปได้ ผู้บริหารต้องเป็นที่ยอมรับของชุมชนและคณะครู และครูต้องร่วมพัฒนาอย่างจริงจัง ทั้งในโรงเรียน ซึ่งมีผู้บริหาร ครู และชุมชนต้องมีบทบาทช่วยส่งเสริมในการให้ความร่วมมือกันในการบริหารโรงเรียนเพื่อให้ได้ตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา

2. การพัฒนารูปแบบความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เขตภาคเหนือตอนบน มีองค์ประกอบต่าง ๆ 5 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 หลักการของรูปแบบ ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ส่วนที่ 3 สาระสำคัญของรูปแบบ ประกอบด้วย มิติด้านหลักการบริหารสถานศึกษา ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การนำ และการกำกับ ติดตาม ในมิติด้านภารกิจการบริหารสถานศึกษา ได้แก่ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ส่วนที่ 4 แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ และส่วนที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ สอดคล้องกับ ดิเรก วรรมเศียร (2545), วิสุทธิ์ วิจิตรพัชรภรณ์ (2547) และ ศักดา สถาพรวงษา (2549) ที่ได้ศึกษาและกล่าวถึงว่า การพัฒนารูปแบบขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการพัฒนารูปแบบนั้น ๆ มีองค์ประกอบ หลายส่วน ประกอบด้วย หลักการแนวคิดในการกำหนดรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ การวางแผน การจัดองค์การ การนำ การกำกับ ติดตามและมิติด้านภารกิจการบริหารสถานศึกษา ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ และเงื่อนไขหรือข้อจำกัดของรูปแบบ อีกทั้งผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับมากที่สุด อาจเป็นเพราะรูปแบบที่สร้างขึ้นได้จากข้อมูลทั้งเชิงปริมาณจากการสอบถาม และข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสังเกตและการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องโดยตรงคือผู้บริหาร ครูผู้สอนและชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดการศึกษา ซึ่งมีประสบการณ์ด้านนี้โดยเฉพาะ นอกจากนี้ผลการประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ โดยกลุ่มผู้ปฏิบัติจริง คือ ผู้บริหาร ครูและชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด เป็นการย้ำว่ารูปแบบที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ เหมาะสมกับการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ในการนำไปเป็นแนวทางในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เขตภาคเหนือตอนบน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 หน่วยงานต้นสังกัดที่รับผิดชอบและเกี่ยวข้อง ควรนำรูปแบบความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เขตภาคเหนือตอนบน ที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ไปศึกษารายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบ และพิจารณาประกอบการตัดสินใจเลือกรูปแบบในการบริหารงาน เพื่อให้โรงเรียนสามารถนำไปพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ได้ตามมาตรฐานสถานศึกษา

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือรูปแบบความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เขตภาคเหนือตอนบน ไปประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียนโดยจัดลำดับความสำคัญของแต่ละองค์ประกอบให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพบริบทของโรงเรียน รวมถึงการสร้างความรู้ ความเข้าใจในการจัดการศึกษา และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของทุกฝ่าย มีการกำกับติดตามผล ประเมินผลในการนำไปใช้ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ได้ตามมาตรฐานสถานศึกษาต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยในการนำรูปแบบความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเขตภาคเหนือตอนบน ไปทดลองใช้ในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อสรุปเป็นภาพรวมของรูปแบบ

2.2 ควรศึกษาวิจัยรูปแบบความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเขตภาคเหนือตอนบนที่ได้ในภาพรวมหรือแต่ละองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยต่อการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก

2.3 ควรศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเขตภาคเหนือตอนบน

เอกสารอ้างอิง

- กิตติ กรทอง. (2552). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดำเนินการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอพระประแดงจังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, กรุงเทพมหานคร.
- จิณณวัตร ปะโคทัง. (2549). รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนดีเด่น โรงเรียนกันทรารมณี จังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุ๊กบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- เจตน์สุตา ทศานนท์. (2553). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลเชียงราย. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, เชียงราย.
- ชัยญา อภิบาลกุล. (2545). รูปแบบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารและการจัดการศึกษาภายใต้โครงสร้างการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษา : สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- ชัยนาท อุ่นแก้ว. (2550). การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์กรเอกชนจังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล, นครราชสีมา.
- ดิเรก วรรณเคียร. (2545). การพัฒนาแบบจำลองแบบสมบูรณ์ในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- ธีระ รุญเจริญ. (2545). สภาพและปัญหาการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : วี.ที.ซี.คอมมิวนิเคชั่น.
- นาวัน อรุณไพร. (2550). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย, ปทุมธานี.
- ประชาไท. (2553). รายงาน : ยุบโรงเรียน (ขนาดเล็ก) ของชุมชนทำไม?! เสี่ยงสะท้อนจากชาวบ้านครูและอปท.. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2554, จาก <http://prachatai.com/journal/2011/05/35145>
- วิสุทธิ วิจิตรพัชรภรณ์. (2547). การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบกระจายอำนาจในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- ศักดิ์ สถาพรจนา. (2549). การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2555). รายงานการศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนขนาดเล็ก. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

- สิริณัฐ ปิยะมิ่ง. (2551). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนสหศึกษาอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- สุระพี อาคมคง. (2550). รูปแบบความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบล ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตภาคเหนือตอนล่าง. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร.
- Brooks, G. D. (1997). "An account of a school/university collaboration leadership, professional development, partnership". [International Dissertation Abstract].
UNI Co. 1997. University of Pennsylvania, AAC9727009.

ผู้เขียนบทความ

นางทัศนีย์ บุญมาภิ

นักศึกษาระดับปริญญาเอก
หลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล
เลขที่ 84 หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง
จังหวัดนครราชสีมา 30000
E-mail : tasnee99@gmail.com
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบุญรณ์ ตันยะ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรองทิพย์ นาควิเชตร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรุดา ชัยสุวรรณ